

KAAKON KAKSIKON VANHUSPALVELUJEN SUUNNITELMA 2014 - 2016

– SUUNNITELMA IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN TUKEMISEKSI

Laadittu:
20.10.2014/ms

Hyväksytty:
Miehikkälän kunnanvaltuusto
Virolahden kunnanvaltuusto

Sisällysluettelo

<u>1. Johdanto</u>	3
<u>2. Kaakon kaksikon ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tila ja nykyinen palvelurakenne</u>	4
<u>3. Tavoitteet ja toimenpiteet väestön hyvinvoinnin tukemiseksi ja palvelujen kehittämiseksi</u>	7
<u>3.1. Pitkäaikaisen laitoshoidon lakkauttaminen Virolahdella</u>	7
<u>3.2. Ympäri vuorokautiseen palveluun siirtymisen myöhäistäminen</u>	9
<u>3.3. Kotihoidon kehittäminen</u>	10
<u>3.4. Omaishoidon vahvistaminen</u>	10
<u>3.6. Ns. tavallinen palveluasuminen</u>	10
<u>3.7. Osallisuus ja osallistuminen</u>	10
<u>3.8. Ikääntyneiden turvallisuus</u>	11
<u>4. Toimenpideohjelma</u>	11
<u>5. Yhteistyö kunnan eri toimialojen, julkisten tahojen, yritysten sekä järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa</u>	14

1. Johdanto

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista (vanhuspalvelulaki) tuli voimaan 1.7.2013. Lain tarkoituksena on tukea koko ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista. Laki pyrkii parantamaan laadukkaita sosiaali- ja terveystalvveluja, mahdollisuutta saada ohjausta ja tukea muidenkin talvvelujen käyttöön sekä vahvistaa iäkkään henkilön vaikutusmahdollisuuksia talvveluihinsa. Kotiin annettavat talvvelut ovat ensisijaisia (omaishoito, perhehoito, kotihoito, kotikuntoutus ja apuvälinepalvelut). Pitkäaikaista laitoshoidoa järjestetään vain poikkeustalvveluissa. Toimitilojen tulee olla riittäviä, turvallisia, esteettömiä, kodikkaita ja tarpeisiin nähden sopivia.

Vanhuspalvelulain 5 § velvoittaa kunnan laatimaan suunnitelman toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien talvvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntouttavia toimenpiteitä. Suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto ja se on tarkistettava valtuustokausittain. Suunnitelma on otettava huomioon valmisteltaessa talvvelu- ja -suunnitelmaa.

Miehikkälän vanhuspalvelusuunnitelma on vuodelta 2011. Sen toteutumista on seurattu v. 2013 sosiaali- ja terveystalvvelu- ja kunnanhallituksessa sekä kunnanvaltuustossa ja tuolloin päätettiin myös suunnitelman toteuttamisen jatkotoimenpiteistä. Virolahdella ikääntyneiden talvvelut sisältyvät kunnan talvvelustrategiaan, joka on päivitetty viimeksi joulukuussa 2013. Molempien kuntien suunnitelmien keskeinen sisältö on ollut vanhusten laitoshoidosta luopuminen ja panostus ennaltaehkäiseviin ja kotiin annettaviin talvveluihin sekä asumistalvveluihin.

Laitospaikkoja ei voi vähentää ilman, että samanaikaisesti kehitetään toimintakykyä, hyvinvointia ja terveyttä edistävän toiminnan ja talvveluiden, kuntoutuksen, kotihoidon sekä asumisen ja talvvelut yhdistävien asumisvaihtoehtojen määrää ja laatua. Laitospaikkoja vähennettäessä on samanaikaisesti satsattava iäkkäiden hyvinvointia ja terveyttä edistäviin toimiin ja talvveluihin, lisättävä kotihoitoa ja tuettava omaishoitoa. Niin koti- kuin ympärivuorokautisessa hoidossa on muutettava talvvelujen sisältöä ja kehitettävä henkilöstön osaamista.

Talvvelutarpeiden ennakoinnissa ja suunnittelussa käytetään mittareina mm. yli 75-vuotiaiden kuntalaisten määrää. Talvvelujen kysynnän kannalta vanhimpiin ikäluokkiin kuuluvien määrän kasvu on olennaisen tärkeä tekijä, vaikka ikääntyneiden määrän kasvu ei suoraan heijastukaan talvvelutarpeiden kasvuun. Ikääntyneiden toimintakyky on parantunut vuosien varrella ja talvvelujen piiriin tullaan entistä iäkkäämpänä.

Selvitysten mukaan ympärivuorokautisen hoidon asiakkaat tarvitsevat apua pääsääntöisesti muistisairauksien aiheuttamien toimintakyvyn vajeiden vuoksi ja tulevat hoitoon keskimäärin 82-83 -vuoden iässä. Muita ympärivuorokautisen hoidon tarvetta aiheuttavia tekijöitä ovat aivohalvaus, masennusoireet, lonkkamurtumat sekä jossakin määrin myös yksin asuminen, asuin- ja elinympäristön esteellisyys sekä sosiaalisten verkostojen toimimattomuus, erityisesti läheisten antaman avun määrä.

Asiantuntijoiden mukaan iäkkäiden ennaltaehkäisevissä talvveluissa on huomiota kiinnitettävä erityisesti:

- terveelliseen ruokavalioon
- liikuntaan
- kansantautien hoitoon
- sosiaalisten suhteiden ylläpitoon

Tämän suunnitelman valmistelusta ovat vastanneet sosiaali- ja terveysjohtaja ja palvelujohtaja yhdessä Kaakon kaksikon sosiaali- ja terveystoimen esimiesten ja henkilöstön kanssa. Henkilöstön kanssa asiaa on käsitelty työpaikkapalavereissa.

Valmistelua on ohjannut työryhmä, johon kuuluvat molempien kuntien kunnanjohtajat, kunnanhallitusten puheenjohtajat, sosiaali- ja terveyslautakunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä palvelujohtaja ja sosiaali- ja terveysjohtaja.

Alustavaa luonnosta on käsitelty Virolahden vanhusneuvostossa 19.6.14 ja Miehikkälän vanhusneuvostossa 21.8.14. Suunnitelmia on esitelty myös molemmissa kunnissa vanhustenviikon yleisötapahtumissa lokakuussa 2014.

Luonnosta on käsitelty myös Kaakon kaksikon laajennetussa johtoryhmässä 1.9.14 sekä molempien kuntien valtuustoseminaareissa syyskuussa 2014.

2. Kaakon kaksikon ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tila ja nykyinen palvelurakenne

Kaakon kaksikon väestö on valtakunnallisesti vertailtuna ikääntynyttä. Myös Etelä-Kymenlaakson kuntiin verrattuna Miehikkälässä ikääntyneen väestön osuus on korkein ja Virolahdella toiseksi korkein. Väestöstä Miehikkälässä 42,4 % ja Virolahdella 35,9 % oli eläkeläisiä vuoden 2013 lopussa. Ikääntyneet ovat myös sairaampia ja pienituloisempia kuin kunnissa keskimäärin. Tilanteen 31.12.2013 mukaan keskimääräinen kokonaiseläke oli Miehikkälässä 1.181 €/kk ja Virolahdella 1.309 €/kk (Kymenlaakson keskiarvo 1.547 €). Kokonaiseläkkeistä Miehikkälässä 58 % ja Virolahdella 49 % oli alle 1.100 €/kk. Dementiaindeksiin vaikuttaa sairastavuuden lisäksi dementian diagnostisointi, joka voi olla Kaakon kaksikossa muita kuntia alhaisemmalla tasolla, koska geriatripalveluja on rajallisesti saatavana.

Ikääntyneiden osuus väestöstä (SOTKANet 2013):

	Miehikkälä	Virolahti	Kymenlaakso	Koko maa
65- %	30,9 %	25,9 %	23,6 %	19,4 %
75- % 75- henkilöitä	15,8 % 340	12,2 % 419	10,6 %	8,5 %
85- % 85- henkilöitä	4,9 % 108	3,8 % 129	3,0 %	2,4 %
Väestöennuste (Tilastokeskus 2012)				
yli 75-vuotiaat v. 2020 osuus väestöstä	318 17,2 %	432 12,9 %		9,9 %
yli 75-vuotiaat v. 2030 osuus väestöstä	355 21,2 %	593 18,1 %		14,0 %
yli 75-vuotiaat v. 2040 osuus väestöstä	344 21,7 %	679 21,2 %		15,8 %

Ikäihmisiin liittyviä muita tunnuslukuja:

Teema	Indikaattori	Miehikkälä	Violahti	Kymenlaakso	Koko maa
Henkinen hyvinvointi	Dementiaindeksi, ikävakioitu (2009)	101,5	86,8	112,1	100
Terveys ja toimintakyky	Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja yli 65-v vastaavanikäisestä väestöstä (2012)	70,1	69,1	63,0	63,2
Toimeentulo	Täyttä kansaneläkettä saaneet yli 65-v vastaavanikäisestä väestöstä (2012)	4	3,3	2,3	2,8

Miehikkälässä Hyvinvointikeskus Kunilan saneeraushankkeen yhteydessä luovuttiin vanhusten laitoshoidosta marraskuussa 2013 Miehhikkälän vanhustalvulusuunnitelman mukaisesti. Varsinaista tervetvkeskuksen vuodeosastoa Miehhikkälässä ei ole koskaan ollutkaan, Palvelukodin laitostyksikkö toimi vuodeosaston tavoin lakkautukseensa saakka. Nykyisin Kunilan Myllytupa toimii lyhytaikaisen, kuntouttavan, tehostetun asumistalvulun yksikkönä. Yksikössä on 9 huonetta, asiakkaita yksikössä on ollut tammi-elokuun 2014 aikana keskimäärin 8,5 asiakasta/vrk. Hoitopäivistä 82,5 % oli yli 75-vuotiailla ja keskimääräinen hoitoaika oli 17 vrk.

Violahtdella kunnan strategiaan kirjattuna tavoitteena on myös pitkäaikaisesta laitoshoidosta luopuminen. Uuden vanhustalvulun mukaan pitkäaikaista laitoshoittoa järjestetään vain poikkeustalvauksissa, jos siihen on lääketieteelliset perusteet tai muut erittäin perustellut syyt. Muutos koskee Violahtden vuodeosastoa, jonka 25 paikasta noin 50-60 % on ollut pitkäaikaiskäytössä. Potilaiden keski-ikä 27.9.2013 oli 80 vuotta. Muihin kuntiin verrattuna violahtelaisilla on poikkeuksellisen paljon vuodeosastohoitopäiviä ja -jaksoja väkilukuun suhteutettuna. Kunnissa on yleisesti viime vuosien aikana siirrytty vuodeosasto- ja laitoshoidosta ikääntyneiden asumistalvuluihin uuden vanhustalvulun mukaisesti.

Terveystvkeskuksen vuodeosastotoiminta Etelä-Kymenlaaksossa:

	Kotka	Hamina	Pyhtää	Kaakon kaksikko
Vuodeosastopaikat 2014	113	52	4-5	25(28)
Siirtoviivepäivät erikoissairaanhoidosta 2013	752	12	76	3
Keskimääräinen hoitoaika, vrk	27	16	23	38
Vuodeosastopäiviä/ 1000 asukasta (THL 2012) (Kymenlaakso 615 pv, koko maa 1018 pv/1000 as)	719	418	0	Miehhikkälä 261 Violahti 2727

Kaakon kaksikossa vanhusten tehostettua asumistalvulua (hoiva-asumista) järjestetään Villinrannassa Violahtdella ja Hyvinvointikeskus Kunilassa Miehhikkälässä. Miehhikkälässä aloitettiin talvulusumiseen siirtyminen valtakunnallisesti keskimäärin muita kuntia aiemmin 1990-luvulla.

Palveluasumisessa on hoidettu joustavasti ja monipuolisesti erilaisia pitkä- ja lyhytaikaishoidon tarpeita. Tehostetun palveluasumisen paikkoja on siten ollut muita kuntia enemmän tarjolla. Kunila-hankkeen yhteydessä ympärivuorokautisen palvelun paikat vähenivät ja sama kehitys jatkuu myös tulevaisuudessa, kun siirrytään yhden hengen huoneisiin. Kaakon kaksikko tuottaa vanhusten tehostetun asumispalvelun kunnan omana toimintana.

Vuoden 2012 tilastojen mukaan ympärivuorokautisen hoidon peittävyys Etelä-Kymenlaaksossa:

Ympärivuorokautisen hoidon peittävyys (THL 2012)	Miehikkälä	Virolahti	Kymenlaakso	Koko maa	Valtakunnallinen tavoite v. 2017 STM
75-v täyttäneistä tehostetussa palveluasumisessa, %	11,8	8,6	7,7	6,1	6,0 - 7,0
75-v täyttäneistä vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa	3,5 (1 11/2013 lukien)	3,3	3,6	3,8	2,0 - 3,0

Kaakon kaksikossa on panostettu kotihoidon kehittämiseen viime vuosien aikana. Kotihoidon henkilöstöä ja hoidollista osaamista on lisätty. Kaste-hankkeella "Kotona kokonainen elämä" on kehitetty kotihoidon sisältöä ja suunnattu kotihoidon henkilöstön työaika aiempaa systemaattisemmin nimenomaan asiakkaan luona tapahtuvaan työhön. Kaakon kaksikon kotihoito toimii viikon jokaisena päivänä aamu- ja iltavuorossa. Yöaikaiset turvapuhelinkäynnit hankitaan paikalliselta ensihoitoyksiköltä. Turva- ja hyvinvointiteknologiaa on hyvin rajallisesti käytössä. Kotona asuvien osuus ikääntyneistä on edelleen valtakunnallisesti vertailtuna ja tavoitteisiin nähden keskimääräistä alhaisempi.

Myös päivätoimintaan on panostettu ja se on liitetty kiinteäksi osaksi kotihoitoa. Virolahdella päiväkeskus toimii Villinrannassa neljänä päivänä viikossa (ma-to) ja perjantaisin Klamilan Mäntyrinteessä. Miehikkälässä Kunila-hankkeen yhteydessä päivätoiminta (Päivätupa) käynnistyy 1.9.2014 tilojen valmistumisen myötä (ti-to). Päiväkeskukset tukevat asiakkaiden kotona asumista ja mahdollistavat omaishoitajille säännöllisen vapaahetken.

Koti- ja omaishoidon peittävyys (THL 2012):

	Miehikkälä	Virolahti	Kymenlaakso	Koko maa	Valtakunnallinen tavoite v. 2017 STM
yli 75-v säännöllisen kotihoidon piirissä vastaavan ikäisistä, %	11,3	13,6	11,3	11,9	13,0 - 14,0
yli 75-v kotona asuvat, %	84,7	87,9	88,6	90,0	91,0 - 92,0
Omaishoidon peittävyys yli 75-v, %	4,3	5,0	4,8	4,5	6,0 - 7,0

3. Tavoitteet ja toimenpiteet väestön hyvinvoinnin tukemiseksi ja palvelujen kehittämiseksi

3.1. Pitkäaikaisen laitoshoidon lakkauttaminen Virolahdella

Virolahden palvelustrategiaan kirjattuna tavoitteena on pitkäaikaisesta laitoshoidosta luopuminen ja vuodeosaston korvaaminen kuntouttavalla lyhyt- ja pitkäaikaisella palveluasumisella, mieluiten Villinrannan palvelukeskuksen yhteydessä. Muutoksen valmistelu on käynnistynyt vuonna 2014 Kaakon kaksikon vanhuspalvelujen suunnitelman laatimisella.

Ympäri vuorokautisen palvelun tarve suositusten mukaan

	Miehikkälä	Virolahti	yhteensä
yli 75-vuotiaita, hlöä	342	419	761
ympäri vrk hoivan tarve suositusten mukaan			
8 % mukaan, paikat	27,4	33,5	60,9
10 % mukaan, paikat	34,2	41,9	76,1
ympäri vrk paikat nyt (suluisissa huoneet)	Mäntytupa 11 (9) Koivutupa 11 (9) Honkatupa 11 (9) yht. Kunila 33 (27)	Alatupa 12 (9) Jokitupa 15 (10) Ylätupa 13 (9) yht. Villinranta 40 (28) vuodeosasto n. 15	71 (55)
palveluasumisen paikat,	Kunilan Mäkitupa 4 (4) Ratevan Kuntokoti 15 palveluasuntoa		
lyhytaikaispaikat	Myllytupa 9 (9)	Alatupa 2 (1), (sisältyvät Villinrannan 40 paikkaan) vuodeosasto n. 10	

Valtakunnallisten tavoitteiden mukaisella palvelurakenteella Kaakon kaksikon nykyiset ympäri vuorokautisen asumispalvelupaikat Villinrannassa ja Kunilassa riittäisivät pitkäaikaisen hoiva-asumisen tarpeisiin ilman vuodeosaston pitkäaikaispaikkoja. Lisäystarvetta on lyhytaikaiseen kuntouttavaan asumispalveluun, joka sisältää myös riittävän sairaanhoidollisen osaamisen, jotta jatkohoito ja lyhytaikaishoito onnistuvat. Lisäksi lisäystarvetta tuo siirtyminen yhden hengen huoneisiin jatkossa.

Tilastokeskuksen väestöennusteiden mukaan yli 75-vuotiaiden määrä Kaakon kaksikossa lisääntyy 2020-luvulla. Merkittävää ympäri vuorokautisen palvelun lisääntymistä ei ole kuitenkaan odotettavissa, koska todennäköisesti palvelutarpeet alkavat edelleen nykyistä myöhemmin ja toisaalta valtakunnalliset tavoitteet edellyttävät kotiin annettavan palvelun tehostamista ja ympäri vuorokautisen hoivan osuuden pienenemistä. Ympäri vuorokautisen palvelun ylimitoitus vinouttaa palvelurakennetta ja lisää kustannuksia.

Villinrannan osalta vähintään yksi tuvista pitäisi kohdentaa muistisairaille ja tehdä kiinteistöön sen edellyttämät turvajärjestelyt. Lisäksi Villinrannassa on tarpeen tehdä tilojen peruskorjausta.

Pitkäaikaisessa hoiva-asumisessa siirrytään pääsääntöisesti yhden hengen huoneisiin. Kuitenkin toveriasuminen ja pariskuntien yhteisasuminen tulee mahdollistaa sitä haluaville. Toveriasumiseen on ollut varsin paljon halukkuutta, mutta nykyisin asiakkaat ja omaiset toivovat pääsääntöisesti yhden hengen huonetta.

Ikääntyneiden palvelutarpeiden lisäksi myös kehitysvamma palvelujen ja mielenterveys palvelujen ennakoitujen palvelutarpeiden syytä arvioida pidemmällä tähtäyksellä.

Kehitysvammaisten asumispalvelut

Kehitysvamma palveluissa on ennakoitavissa palveluasumisen tarpeen vähenemistä. Kaakon kaksikon kehitysvammaiset henkilöt ovat varsin ikääntyneitä ja uusia kehitysvammaisia ei synny enää yhtä paljon. Kehitysvammaisille on tällä hetkellä kaksi palveluasumisyksikköä: Niittytupa Hyvinvointikeskus Kunilassa (8 asukashuonetta + lyhytaikaishuone, 6 vakin.asukasta 31.8.14) ja Välitupa Villinrannan palvelukeskuksessa (10 asukasta, 10 huonetta). Välituvan asukkaiden keski-ikä on 65 v ja nykyisistä asukkaista vain kaksi on alle 60-vuotiaita. Niittytuvan asukkaiden keski-ikä on 50 v ja yksikön kaikki asukkaat ovat alle 65-vuotiaita. Kaakon kaksikon kehitysvammaisten palveluasumisen tarpeisiin riittäisi jatkossa Niittytuvan tilat, jolloin Välituvan tilat voidaan ottaa ikääntyneiden hoiva-asumisen tai lyhytaikaiskuntoutuksen käyttöön. Muutoksen yhteydessä Niittytuvan nykyisistä asukkaista osa voi siirtyä nykyistä itsenäisempään tuettuun asumiseen talon ulkopuolelle. Välituvan nykyisistä asukkaista osa siirtyisi vanhusten asumispalveluihin ja osa siirtyisi Niittytupaan. Välituvan vakinainen henkilökunta siirtyisi töihin Niittytuvalle ja päivätoimintayksikkö Puuhatuvalle. Niittytuvan nykyinen henkilökuntamitoitus tarkistetaan asukatarpeisiin nähden riittäväksi aamu- ja iltavuoroissa. Yövalvonnasta huolehtii Kunilan vanhuspalvelujen henkilökunta. Kehitysvamma palvelujen henkilökunta vastaisi myös avohuollon ohjauksesta tuetussa ja itsenäisessä asumisessa.

Kehitysvamma palvelut ovat koko Kaakon kaksikon ajan toimineet Kaakon kaksikkona. Molempien asumispalveluyksiköiden asukkaat ovat molemmista kunnista. Tammi-elokuun 2014 Niittytuvan hoitopäivistä 43 % oli virolahtelaisten ja Välituvan hoitopäivistä 54 % oli miehikkäläläisten. Kehitysvammaisten asumispalvelujen keskittämistä Miehikkälään tukee lisäksi se, että kehitysvammaisten päivätoiminta (Puuhatupa) toimii Miehikkälässä. Niittytupa toimii Hyvinvointikeskus Kunilaan vastikään remontoituissa tiloissa.

Mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut

Mielenterveys palveluissa palveluasumisen tarve on myös vähenemässä. Kaakon kaksikossa on kaksi mielenterveyskuntoutujille tarkoitettua asumisyksikköä, Sinisiipi Villinrannassa (12 huonetta + lyhytaikaishuone; 9 asukasta 31.8.14) sekä Vireä-koti Miehikkälässä (15 asuntoa + lyhytaikaishuone; 15 asukasta 31.8.14). Mielenterveyskuntoutujille riittää jatkossa Vireä-kodin palveluasunnot, jolloin Sinisiiven tilat voidaan ottaa ikääntyneiden käyttöön. Vireä-kodin nykyisistä asukkaista osa voi siirtyä itsenäisempään asumiseen ja kotikuntoutuksen piiriin. Sinisiiven nykyisistä asukkaista osa siirtyisi Vireä-kotiin ja osa vanhuspalveluihin. Vireä-kodissa siirryttäisiin työskentelemään kahdessa vuorossa n. klo 7-21 Vireän ja Sinisiiven nykyisellä henkilökunnalla. Sama henkilökunta huolehtisi myös kotikuntoutuksesta tuettuun asumiseen. Vireä-koti sijaitsee erillään ympärivuorokautisista yksiköistä, joten mielenterveyskuntoutujien tehostettu palveluasuminen loppuisi Kaakon kaksikossa tämän muutoksen jälkeen. Yksittäiset ympärivuorokautisen palvelun tarpeet ratkaistaan kunkin asiakkaan kohdalla yksilöllisesti huomioiden sosiaali- ja terveystoimen olemassa olevat resurssit, joita voidaan täydentää tarvittaessa ostopalveluilla.

Mielenterveys palvelut ovat koko Kaakon kaksikon ajan toimineet Kaakon kaksikkona. Molempien asumispalveluyksiköiden asukkaat ovat molemmista kunnista. Tammi-elokuun 2014 Vireä-kodin hoitopäivistä 60 % oli virolahtelaisten ja Sinisiiven hoitopäivistä 47 % oli miehikkäläläisten. Mielenterveyskuntoutujien asumispalvelujen keskittämistä Miehikkälään tukee se, että työtoiminta (Miehikkälän Työpaja) toimii Miehikkälässä. Lisäksi Vireä-kodin tilat mahdollistavat eritasoisen tuen asiakkaan tarpeista riippuen. Vireä-kodin tilat omistaa Palveluyhdistys Rateva ja asukkaat ovat Ratevan vuokralaisia.

Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluja on Kaakon kaksikossa ollut selvästi enemmän asukasta kohden kuin lähikunnissa, mutta psyykinen sairastaminen on ollut myös täällä yleisempää. Muutokset kehitysvamma- ja mielenterveys palveluissa olisi mahdollista toteuttaa lähitulevaisuudessa. Mielenterveys palveluissa Sinisiipi tyhjenee jo v. 2014 lopulla ja Välitupa tyhjenetään ennen Villinrannan peruskorjauksen käynnistymistä. Osa palveluasunnoista on viime aikoina ollut tyhjiillään, kun palvelutarvetta ei ole ollut. Vajaakäyttöä ei ole tarkoituksenmukaista jatkaa kovin pitkään.

Kehitysvammaapalvelujen, mielenterveyspalvelujen ja Villinrannan palveluasumisen henkilökunta on sitoutunut muutoksen toteuttamiseen.

Taloudelliset ja henkilöstövaikutukset

Tehostetun palveluasumisen henkilökunta mitoitetaan valtakunnallisen suosituksen mukaan keskimäärin 0,6 hoitajaa/asukas. Kunilan ja Villinrannan palveluasumisessa nykyinen vakinainen hoitoon osallistuva henkilöstö vastaa mitoitussuositusta, mutta vuosiloman- ym. sijaisuuksiin ei ole ollut riittävästi kelpoisuuden omaavaa varahenkilöstöä.

Vuodeosaston nykyinen henkilökunta siirtyisi osittain Villinrantaan, osittain kotihoitoon tai sosiaali- ja terveystoimen muihin yksiköihin.

Edellä esitettyjen järjestelyjen myötä kokonaishenkilöstötarve sosiaali- ja terveystoimessa vähenee arviolta vähintään n. 4–6 henkilöllä. Henkilöstövähennys toteutetaan luonnollisen poistuman (henkilöstövaihdokset, eläköityminen, osa-aikaisuudet, määräaikaisuudet) sekä sisäisten siirtojen kautta, jolloin tarve ulkopuolisten sijaisten ja määräaikaisten hoitoapulaisten palkkaamiseen vähenee ja koulutettujen hoitajien osuus kasvaa. Lisäksi säästöä kertyy mm. ruokahuollosta ja siivouksesta, kun toiminta keskittyy Villinrantaan. Toimintojen uudelleenjärjestelyillä vältetään myös tarve uudisrakentamiseen.

Palvelurakenne on syytä saattaa lakien ja suositusten mukaiseksi ja toiminta organisoida toimivaksi ja taloudelliseksi. Palvelujen tulee olla Kaakon kaksikon väestön tarpeiden mukaisia ja henkilöstön käyttö tarkoituksenmukaista. Tämä edistää palvelujen säilymistä Kaakon kaksikon alueella myös siirryttäessä tuleviin laajoihin sote-alueisiin.

3.2. Ympäri vuorokautiseen palveluun siirtymisen myöhäistäminen

Toiminnallisesti ja taloudellisesti on jatkossa tarpeen kiinnittää nykyistäkin enemmän huomiota ympärivuorokautiseen palveluun siirtymisen myöhäistämiseen. Se edellyttää ennaltaehkäisevää toimintaa, lisäpanostuksia kotihoitoon ja -kuntoutukseen sekä lyhytaikaispaikkojen osoittamista ja omaishoitajien tukemista. Myös hyvinvointiteknologiaa on syytä ottaa käyttöön silloin, kun se on tarkoituksenmukaista toiminnallisesti ja taloudellisesti.

Ympäri vuorokautista palvelupäätöstä edeltää aina huolellinen arviointi- ja kuntoutusjakso joko kunnan yksikössä tai kotona toteutettuna. Arviointi- ja kuntoutusjakso toteutetaan Risto-hankkeessa seudullisesti kehitetyllä toimintamallilla. Arviointi- ja kuntoutusjaksoja toteutetaan Kunilan Myllytuvassa sekä tällä hetkellä pienimuotoisesti Virolahden vuodeosastolla, jatkossa myös Virolahdella uudessa lyhytaikaiskuntoutuksen yksikössä sekä asiakkaiden kotona.

3.3. Kuntouttava lyhytaikaishoito

Kuntouttava lyhytaikaishoito keskitetään jatkossa Kunilan Myllytupaan ja Villinrannan palvelukeskukseen perustettavaan uuteen kuntouttavan lyhytaikaishoidon yksikköön, joka korvaa lakkautuvan Virolahden vuodeosaston lyhytaikaishoidon. Lyhytaikaisyksiköissä hoidetaan terveydentilan edellyttämät hoidot ja jatkohoidot, kuntoutus- ja arviointijaksot sekä intervallijaksot. Lyhytaikaishoidon yksiköihin asiakas ei voi jäädä vakinaisesti asumaan.

Kuntouttava lyhytaikaishoito pystytään toteuttamaan hyvin asumispalvelutyypissä ympäristössä, kunhan henkilökunnassa ja välineistössä huomioidaan riittävä sairaanhoidollinen valmius sekä lääkäripalvelut. Yhden hengen huoneissa lisääntyneet infektoeristykset on huomattavasti helpompi järjestää kuin nykyisissä vuodeosaston isoissa potilashuoneissa. Lyhytaikaishoidosta peritään

vuorokausikohtainen asiakasmaksu. Asumispalveluna toteutetusta lyhytaikaishoidosta Kaakon kaksikossa on hyvät kokemukset vuodesta 1993.

Lyhytaikaishoidon muutosten yhteydessä valmistellaan toimintamalli terveysperusteisille päihdekatkaisujaksoille, joita on tällä hetkellä toteutettu vuodeosastolla ja Myllytuvassa. Ikääntyneiden päihdeongelmien ennustetaan lisääntyvän myös Kaakon kaksikon alueella. Muistisairaudet ja mielenterveysongelmat sekä lääkkeiden käyttö yhdessä alkoholin kanssa ovat ikääntyneelle riskitekijä.

3.4. Kotihoidon kehittäminen

Kotihoitopalvelua tulee kehittää edelleen, jotta ikääntyneiden kotona asuminen on mahdollista. Vuodeosastolta vapautuvaa henkilökuntaa voidaan siirtää osittain kotihoitotehtäviin. Mikäli sairaanhoitajatyöpanosta lisätään iltoihin ja viikonloppuihin, sairaanhoidollisia toimenpiteitä on mahdollista toteuttaa kotona nykyistä paremmin. Kotihoito toimii tiiviissä yhteistyössä muiden vanhustenhuollon toimijoiden kanssa. Sekä Miehikkälässä että Virolahdella kotihoidon toimistot sijaitsevat hoiva-asumisen ja päiväkeskusten kanssa samassa kiinteistössä, mikä tukee yhteistoimintaa. Tiimien toimintaa on syytä yhdistää varsinkin iltaisin ja viikonloppuisin.

Kotihoidon sisällössä kehitetään toiminnanohjausta ja työaika suunnataan asiakkaan luona tapahtuvaan työhön. Kotihoidon nykyinen turvapuhelinjärjestelmä uusitaan lähivuosina.

Kotihoidossa toimitaan vastuutyöntekijämallilla, kehitetään palveluohjausta ja palvelutarpeen arviointia sekä saattohoitoa kotihoitona.

3.5. Omaishoidon vahvistaminen

Omaishoidon ohjaus on siirtynyt sosiaali- ja terveystoimen sisällä avopalveluohjaajalta sosiaalitoimiston sosiaaliohjaajalle. Omaishoito toimii kuitenkin tiiviissä yhteistyössä kotihoidon kanssa. Omaishoitajia tuetaan mm. järjestämällä omaishoidon vapaita mahdollisimman kattavasti ja riittävän varhaisessa vaiheessa sekä säännöllisesti kokoontuvilla omaishoitajatapaamisilla, jossa omaishoitajilla on mahdollisuus vertaistukeen.

Omaishoidon tukeen varataan määrärahoja siten, että kaikille kriteerit täyttävillä hakijoille tuki voidaan myöntää. Omaishoidontuen kriteerit ja maksuluokat ovat Etelä-Kymenlaakson kunnissa samat.

3.6. Ns. tavallinen palveluasuminen

Kaakon kaksikon alueella on ostettu ei-ympäri vuorokautista palveluasumista Palveluyhdistys Ratevan Kuntokodista. Kuntokodissa on 15 esteetöntä palveluasuntoa turvalliseksi koetussa ja virikkeellisessä yhteisössä. Sopimus Palveluyhdistys Ratevan kanssa on päättymässä vuoden 2014 lopussa. Palvelut kilpailutetaan uudelle sopimuskaudelle.

3.7. Osallisuus ja osallistuminen

Vanhusneuvostot turvaavat osaltaan ikääntyneen väestön osallisuutta. Vanhusneuvostojen keskeisin tehtävä on tuoda ikääntyneen väestön ääni (tarpeet, odotukset, kokemukset) suunnitteluun, päätöksentekoon ja arviointiin ja toisaalta tiedottaa ikääntyneelle väestölle vireillä olevista asioista. Vanhusneuvostojen on oltava mukana laatimassa, seuraamassa ja arvioimassa suunnitelmaa ikääntyneen väestön tukemiseksi ja osallistuttava palvelujen riittävyden ja laadun arviointiin.

Kaakon kaksikon kunnissa palvelut järjestetään pääosin yhteneväisesti ja samoin perustein. Myös vanhusneuvostot voitaisiin yhdistää.

Ikänsä henkilön osallisuuden varmistamiseksi ovat palvelujen esteetön saatavuus ja saavutettavuus hyvin merkittäviä. Aistivimmat, kielelliset esteet, verkkopalveluihin siirtyminen tai fyysiset esteet voivat vaikeuttaa ikääntyneen osallistumista. Kunnan tiloista hankalimmat fyysiset esteet on Virolahden kunnanvirastossa ja virastotalossa.

Ikääntyneiden itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan ja heidän omat mielipiteensä huomioidaan palvelujen suunnittelussa ja järjestämisessä asiakaslain mukaisesti. Asiakas- ja asukas palautekyselyt ovat säännöllisessä käytössä ikääntyneiden palveluissa.

3.8. Ikääntyneiden turvallisuus

Etelä-Kymenlaakson turvallisuussuunnitelman (2014) mukaan ikääntyneiden turvallisuuden painopisteitä ovat kotona asumisen turvallisuuden varmistaminen, liikunta- ja toimintakyvyn ylläpitäminen, riittävän neuvonnan ja tiedon saamisen varmistaminen ja osallisuuden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen.

Kaakon kaksikon asuntokanta on pääosin omakoti- ja rivitaloasuntoja. Hissittömiä kerrostaloja on molemmissa kunnissa vain vähän. Kunnan rakennustarkastajat huolehtivat korjausavustusten myöntämisestä ja neuvonnasta. Vaikeavammaisten asuntojen muutostöistä ja kuljetuspalveluista vastaa sosiaali- ja terveysvirasto. Apuvälinepalveluista huolehtii kuntoutuksen henkilökunta.

Ikääntyneiden kaatumiset ovat yleisiä myös Kaakon kaksikossa. Kaatumistapaturmien ehkäisyyn on kehitetty ns. Ikinä-toimintamalli ja -opas, joiden käyttöä on syytä tehostaa sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa.

4. Toimenpideohjelma

Tavoite	Toimenpide	aikataulu	vastuutaho
Laitoshoidosta luopuminen	Virolahden vuodeosasto korvataan n. 12 paikan lyhytaikaishoidon yksiköllä Villinrannan palvelukeskuksen yhteydessä (Välituvan tai Sinisiiven tilat)	2014 -16	kunnanvaltuusto ja -hallitus sosiaali- ja terveystoimi tekninen toimi
	Villinrannan asumispalvelujen tilat peruskorjataan alkaen Ylätuvasta ja Välituvan/Sinisiiven tiloja käytetään väistötiloina. Huomioidaan myös riittävät lääke- ja välinehuoltotilat sekä vainajien säilytys.	2015	tekninen toimi sosiaali- ja terveystoimi
	Villinrannan tuvista ainakin yksi muutetaan muistisairaiden yksiköksi	2015	sosiaali- ja terveystoimi tekninen toimi
Hoiva-asumisen laadun kehittäminen	Vakinaisessa hoiva-asumisessa siirrytään pääsääntöisesti yhden hengen huoneisiin. Myös toveriasuminen mahdollistetaan sitä haluaville. Muutoksessa hyödynnetään Virolahdella Sinisiivestä ja Välituvasta vapautuvia tiloja (n. 10 huonetta)	2015-16	sosiaali- ja terveystoimi

	Kuntouttavan toiminnan lisääminen asukkaiden arjessa	2014-16	sosiaali- ja terveystoimi
	Laaditaan omavalvontasuunnitelmat hoivayksiköihin laadun varmistamiseksi. Tunnistetaan kriittiset kohdat, laaditaan toimintaohjeet ja arvioidaan säännöllisesti.	2015	vanhuspalvelujen esimiehet ja henkilöstö
	Ajan tasalla oleva potilasturvallisuussuunnitelma, lääkehoitosuunnitelmat ja asiakaspalautejärjestelmä. Vaaratapahtumista raportoidaan HaiPro-järjestelmällä.	2014-16	johtava lääkäri, vanhuspalvelujen esimiehet ja henkilöstö
Kuntouttavan ja ehkäisevän toiminnan kehittäminen	Villinrannan kuntosali saneerataan rakennushankkeen yhteydessä tai rakennetaan toimivampi tila	2015-16	tekninen toimi sosiaali- ja terveystoimi liikuntatoimi
	Ikääntyneillä on soveltuvia liikuntapalveluja saatavilla	2014-16	liikuntatoimi kansalaisopisto kuntoutuspalvelut
	Mahdollisuus ulkoiluun järjestetään	2014-16	vanhuspalvelut järjestöt omaiset
	Muistisairaille tarjotaan varhaisvaiheen ohjausta ja neuvontaa sekä toimintakykyä edistäviä palveluja	2014-16	terveydenhuolto vanhuspalvelut
	Kuntouttava lyhytaikaishoito	2014-16	Vanhuspalvelut
	Hyvinvointia edistävät kotikäynnit vähintään 80 vuotta täyttävillä sekä terveystarkastukset 75-v	2014-16	Kotihoito Terveystarkastukset
	Kaatumistapaturmien ehkäisy IKINÄ-oppaan avulla	2014-16	sosiaali- ja terveystoimi
Ikääntyneiden ravitsemus tukee toimintakykyä (säännöllisyys, monipuolisuus, proteiini, energia, nesteet, kuidut, D-vitamiini)	Kunnan vanhustenhuollossa huolehditaan aterioiden sisällöstä ja säännöllisyydestä	2014-16	sosiaali- ja terveystoimi tukipalvelut/ruokahuolto
	Neuvonta ja ohjaus ravitsemuksessa	2014-16	terveydenhuolto vanhuspalvelut kaikki toimijat
Kotihoidon kehittäminen	Henkilöstömitoitus tarkistetaan	2014-15	sosiaali- ja terveystoimi
	Sairaanhoitajapanosta lisätään aamu- ja iltavuoroon	2016	sosiaali- ja terveystoimi
	Selvitellään hyvinvointiteknologia-vaihtoehtoja	2015-16	sosiaali- ja terveystoimi Kaste-kehittämishankkeet
	Otetaan käyttöön toiminnanohjausjärjestelmä	2015	Kotihoito

Omaishoidon kehittäminen ja omaishoitajien tukeminen	Tuki myönnetään kriteerit täyttävälle hakijoille	2014-16	sosiaali toimi
	Omaishoitajien säännölliset tapaamiset (vertaistuki)	2014-16	
	Kannustetaan omaishoitajia käyttämään oikeuttaan vapaapäiviin	2014-16	
	Omaishoidettaville tarjotaan päiväkeskuspalveluja	2014-16	
Ikääntyneiden osallisuus ja osallistuminen	Vanhusneuvostot, Kaakon kaksikkoon yksi vanhusneuvosto, mikäli yhdistämiseen on riittävä kannatus	2017	kunnanvaltuustot, vanhusneuvostot
	Atk-osaamisen parantaminen		kansalaisopisto järjestöt
	Harrastusmahdollisuudet		vapaa-aikatoimi järjestöt, seurakunnat, kansalaisopisto
	Järjestötoiminnan tukeminen		järjestöt kehittämishankkeet
	Toimiva joukkoliikenne ja palvelulinjat		sivistystoimi ELY-keskus
Omaiset yhteistyökumppaneina	sosiaali- ja terveystoimi järjestöt		

5. Yhteistyö kunnan eri toimialojen, julkisten tahojen, yritysten sekä järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa

Kunnan eri toimialat huolehtivat myös ikääntyneistä kuntalaisistaan ja huomioivat heidät toiminnassaan ja palveluissaan yhdenvertaisesti muiden ikäryhmien kanssa.

Erilaisten kyselyjen mukaan järjestötoiminnalla ja vapaaehtoistyöllä on merkittävä sisällöllinen vaikutus varsinkin eläkkeelle siirtymisen yhteydessä. Ikääntyneet ja eläkeläiset ovat monille järjestöille keskeisiä toimijoita. Kunnat voivat tukea järjestöjä mm. tiloja tarjoamalla tai koulutusta järjestämällä. Vertaisohjaajia koulutetaan ja tuetaan toiminnassaan.

Kaakon kaksikon alueella toimivia hyvinvointipalveluyrityksiä on koottu hankkeessa kehitettyyn www.kaakonpalvelukartta.fi -verkkosivustoon, jotta ikääntyneiden kuntalaisten ja heidän omaistensa olisi helpompi löytää ja käyttää tarvitsemiaan yksityisiä palveluja.